

Dioceses e raits claustralas

Istorgia da la Svizra en il temp medieval, part 2

Dapi la fin dal quart tschientaner sa furman ils emprims uvestgicus che cumpigliant erterritori da la Svizra odierna. La conversiun al cristianissem è però in process che cintinuescha; surtut dal temp dals Francs vegnan er ils urdens monastics e la fundaziun da novas claustralas a servir a quest intent. Tant ils uvestgicus sco er las claustralas sa sviluppan a pussanzas territorialas che giogan ina rolla centrala entaifer las raits politicas, economicas e culturalas dal temp medieval.

Las dioceses e la subdivisiun ecclesiastica

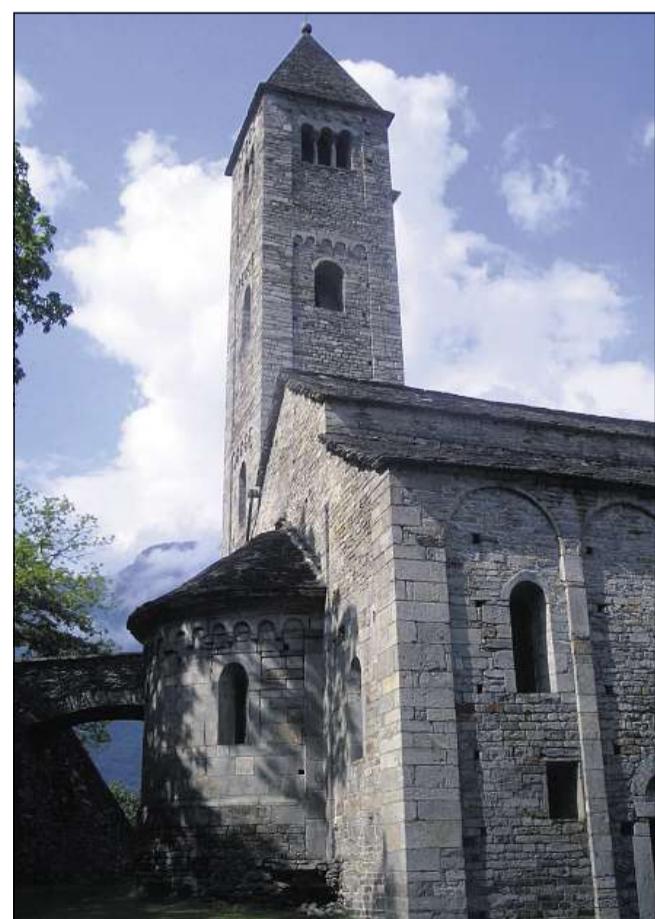
Episcopats daventan pussanzas territorialas
Cun l'Edict da Milaun il 313 è il cristianissem daventà la religiun statala da l'Imperi roman. En il 5avel tschientaner passa l'adiministratiun romana en ils mauns dals uvestgs, furmond la basa da la teocrazia medievala che vegn a culminar en il 11avel e 12avel tschientaner, cur che l'imperatur tudestg als conceda ils dretgs roials. L'interresa da construziun territoriala e sociala dals Carolings sa basa tant sin ils uvestgs e sin ils avats sco sin ils conts, uschia che l'organisaziun ecclesiastica s'installescha en la structura feudal, salvond dentant ina part da l'autonomia che vegn a provocar la dispta da las investituras tranter il papat e l'imperi a partir dal 10avel tschientaner.

Ils manaders da la baselgia n'hant betg descendants directs, uschia che la baselgia n'ha er betg ils problems da divisiuns d'ier-

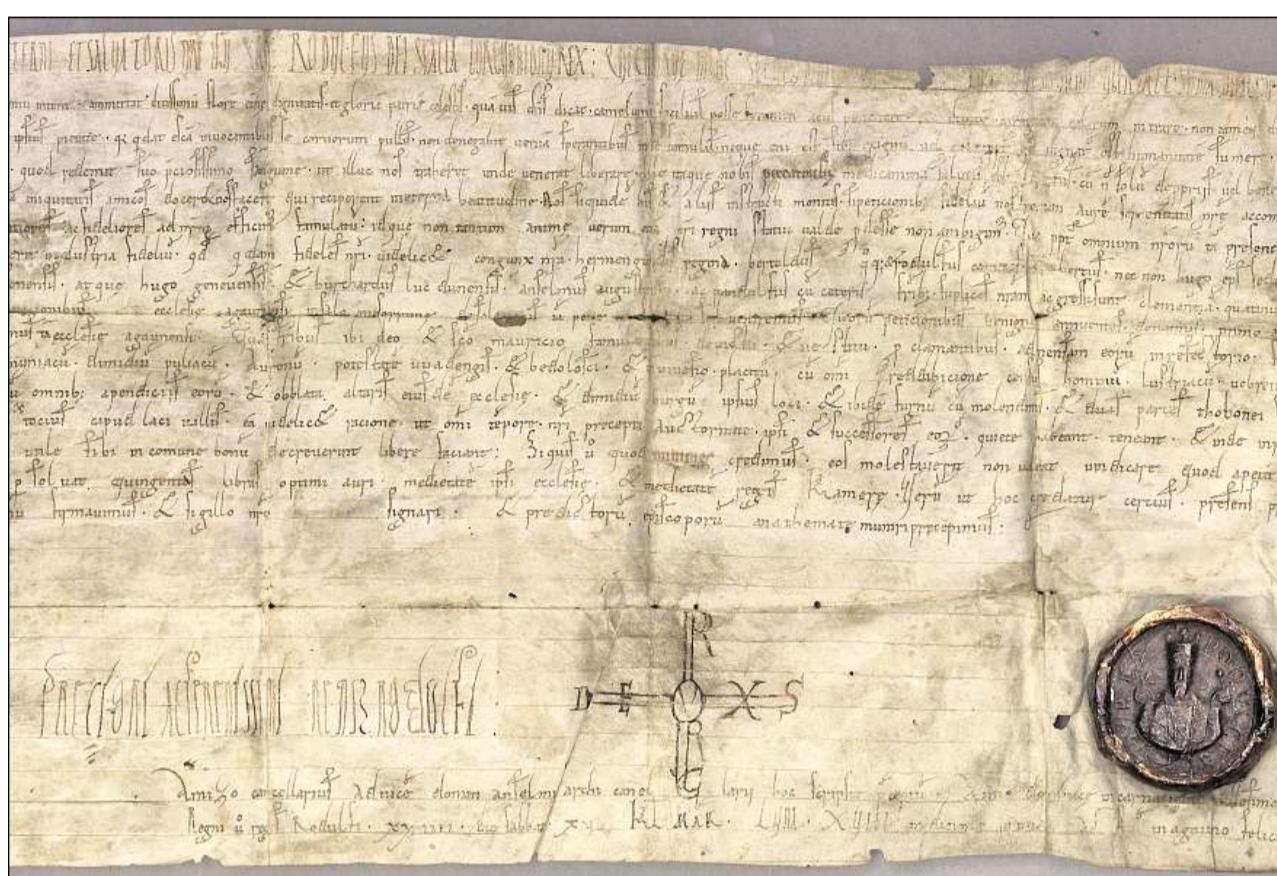
ta e da schlattas che moran ora sco ils auters feudals. Latiers profitan els da la dieschma (taglia regulara ch'ils purs stuevan pajar en naturalias) e da las donaziuns (era da terren) ch'els incassan grazia a lor monopol dals instruments che segireschan il salit da l'olma. I resulta in'accumulaziun immensa da pussanza e da ritgezza, a la quala èn participads perfin ils moviments religius da refurma che l'accusan. Quai èn ils medis che permettan er a la baselgia da far las investiziuns artisticas essenzials per si'existenza, spezialmain sin il champ liturgic.

Il uvestgicus sin il territori da la Svizra odierna

La preschientzcha d'uestgs en ils centers urbans dal territori svizzer è documentada dapi la fin dal quart tschientaner. La cristianisaziun da la campagna para d'esser avanzada spert, surtut en la part occidentala da la Svizra Bassa ed al sid. Ils Burgo-nais, gia cristians ma aderents da la du-

Baselgia romanaica a Biasca (TI), fin dal 11avel tschientaner.

Document da donaziun dal retg burgognais Rudolf a la claustra da Saint-Maurice (VS), 1018.

FOTOS: PD

trina ariana, sa converteschon a la cretta «ortodoxa» a l'entschatta dal 6avel tschientaner. Tras lur retg Sigismund daventa la chapitala Geneva in center episcopal grondius e Saint-Maurice d'Agaune ina spezia da citad sontga cun ina radiazion considerabla. La conversiun dals Alemans ch'eran anc pajauns va bler pli plaun, cumenzond en il 6avel e 7avel tschientaner cun l'activitat dals paders missiunaris irlandais, englais e retics. Surtut ils Francs la promovan per sa procurar il sustegn da la baselgia envers lur predecessurs arians, la mettend al servetsch da lur politica d'assimilaziun e d'expansiun.

En la seconda mesadad dal 6avel tschientaner ha lura lieu la redistribuziun da las sedias episcopales. Ils motifs paron d'esser stads per part la tschertga da lieus protegids meglier, ma er la nova situaziun demografica e territoriala. Entant che las sedias da Geneva e da Cura restan, va quella d'Avenches a Losanna, quella da Martigny a Sion e quella d'Augst a Basilea; quella da Windisch vegn abandonada ed ins tigaffescha in nov episcopat a Constanza, entamez il territori aleman. Il svilup da l'influenza rurala dals episcopats maina a la cunfinaziun da las diocesas. Dal 11avel al 13avel tschientaner vegnan ellas partidas en archidiacons e decanats. Las pravendas n'en dentant betg fitg enconuschentas ed èn sco ch'i para sa furmadas pir cur ch'ils

Caroling han introduci la dieschma en il 9avel tschientaner; confurm a la situaziun demografica, datti al cumentament mo paucas.

L'influenza culturala da las sedias episcopales

Igl è evident che l'uestg e la sedia episcopal han già ina grond'influenza culturala, surtut en il territori da la diocesa. La citad episcopal concentrescha per lung temp ina part essenziala da las ritgezzas e da las investiziuns artisticas enturn la catedrala, la residenza episcopal ed ils ecclesiastics che circumdeschan l'uestg, surtut la communidat dals canonis dal chapitel catedral. Ultra da sias empustaziuns directas ed indirektas, ha l'uestg ina buna posizion per definir a l'intern da sia diocesa ils models formals ed il «nivel qualitativ» che vala sco mesira per tut quels ch'al vulan imitar u ch'emprouvan da rivalisar cun el. Quest fenomen sa manifesterà il pli ferm en ils episcopats da Sion e da Cura, furmads da valladas uschiglio relativamain isoladas. La raid da relaziuns, da la quala ils uvestgs profitan sin fundament da lur terra da derivanza, da lor furmazion, da lor participaziun a las sinodas e da lor contacts professionali è damaï l'unic factur determinant per derasar novas furmas. Tut quai vala naturalmain er per il proxim stiglim: ils archivestgs e lur archivestgieus (cumponids da plirs episcopats).

L'influenza stilistica da las catedralas sin las baselgias construidas en la diocesa è en general fitg gronda. I fissi fascinant da s'imaginar ina planta genealogica da las baselgias medievalas, analoga al sistem feudal, sco che propona l'istoricher d'art Adolf Reinle observond l'influenza da la baselgia da l'archivestg a Besançon sin la baselgia da chapitel da Saint-Ursanne e l'effect da quest'ultima sin ina seria da baselgias pli modestas en in radius da 30 fin 60 km. Sch'i na sa tracta betg gist d'ina situaziun da monopol, èsi però er sin il champ artistic pauc probabel che las relaziuns d'appartegnentscha sajan pli simple, pli mecanicas e main conflictualas che sin quel politic. Tenor Claude Lapaire deriva la baselgia da Saint-Ursanne era da la catedrala da Basilea (en fasa da construziun), entant ch'ils canonis da Saint-Ursanne eran en conflict avert cun las pretensiuns che l'uestg emetteva sur da lur chapitel; las sculpturas da la baselgia da chapitel èn visibilamain parentadas cun la «porta da son Gallus» da Basilea, ma paron d'esser l'ovra d'in maister stilisticamain pli avanzà ch'ha fatg valair sia influenza er a Basilea, a Strassburg ed a Freiburg en Brisgovia.

Cumenzamenti

La geografia ecclesiastica na cumpiglia betg unicamain quella dals episcopats e dals archivestgieus. Durant la perioda da decadenza urbana dal temp autmedieval èn las claustralas centers economics e culturals d'emprima qualitat. Ils muntgs n'en betg mo empustaders d'ovras d'art, ma er sezs producents, spezialmain en l'art dals cu-deschs. Tras il missiunariat da l'epoca eroica, las filialas che sa distatgavan da las claustralas pli grondas, ils reggruppaments prougnints da movimenti da refurma e las intenziuns centralisticas avevan ils muntgs a medem temp er la funcziun da propagaders. Senza negliger il possess funsil, taissan las claustralas lur raits da communicaziun fitg vastas e mintgatant imprevisiblas surtut cur agid da lur territoris e spezialmain da las diocesas. L'exempl dal eremits e dals muntgs cumpardis durant il terz tschientaner en il Proxim Orient fa scola en l'Europa Occidental a partir da la seconda mesadad dal quart tschientaner. En il 5avel tschientaner fundeschan ils «Pères du Jura» las claustralas da Saint-Claude e da Romainmôtier ed il 515 appellescha il retg Sigismund als muntgs da Romainmôtier da fundar la claustra da Saint-Maurice. Il 590

cumenza l'Irlandais Columban sia missiun sin il continent e funda surtut las claustralas da Luxeuil en las Vogesas, da Briganza e da Bobbio sper il golf da Genua. Ses scolar Gallus sa stabilescha sper il Lai da Constanza, nua ch'ins vegn a fundar ina claustra l'onn 612. Il 747 vegnan ses muntgs a remplazzar la regla irlandaisa tras quella da son Benedetg da Nursia.

Vers la flurizun culturala dal temp carolingic

Cunquai che Columban aveva obtegnì il sustegn dals nobels frances, èn ils muntgs persuenter daventads instruments da l'espansiun politica en il territori aleman e vers l'Italia. Il Giura e las Alps permettan da tscherner per las claustralas lieus che satisfan tant al basegn religius d'isolaziun sco a las exigencias strategicas: colonizar regiuns pauc segiras u pauc populadas, fixar etappas e posts da surveglianza per las lungas vias da communicaziun. Il munt Sigisbert da derivanza (probabla) irofranca po fundar en il «desert» (Desertina, Disentis) da la Surselva ina claustra ch'è en cas da controllar tant il Culm d'Ursera (Alps) sco il Lucmagn. Sumegiantamain han ins fundà il 640 las claustralas giurassianas da Moutier-Grandval e da Saint-Imier en la regiun da cunfin cun il spazi roman, lura quella sin l'insla da Reichenau sper Constanza e finalmain quellas che miran directamain sin ils pass retics: Pfäfers/Faveras (725), Mustér (claustra per proprii vers il 750), Mistail (segunda mesadad dal 8avel tschientaner) e Müstair, ca. 780-790.

Il nivel artistic da la claustra da Müstair mussa tge impurtanza ch'avevan per ils Carolings las colliaziuns che manavan tras la Val Müstair (er sch'il grond traffic passa oz per outras vias). Igl è pussaivel che Carl il Grond na l'ha betg fundà sez (sco che pretendia la tradiziun), ma el l'ha seguir promovi ed ils frescos da la baselgia da la claustra – il pli grond complex da pictura monumental carolingica anc existent – paran da derivar dal temp da s'encurunaziun a Roma. I dat parallelas stilisticas da Müstair tant en l'Italia dal Nord sco a la curt palatina d'Aix-la-Chapelle e surtut er en la decoraziun dals lieus sontgs en Palestina.

Svilup suenter la divisiun dal Reginavel dals Francs

Ludivic il Tudestg, engaschà suenter la divisiun dal Reginavel francoen in cumbat cunter las quaidas d'autonomia da la noblesse alemana, pratigescha la medema politica cur ch'el fundescha la pussanta abazia da dunnas dal Fraumünster a Turig e construescha in palaz roial (853) per tegnair pli ferm en frain Son Gagl, Constanza e Reichenau. La claustra da Nossadunna, fundada il 934 tras ils ducas da Svezia, vegn a profitar dal fatg che Otto I ha nominà ses avat «prinzi da l'imperi».

Guglielm d'Acquitania fundescha il 910 en il Reginavel da l'Auta Burgogna la claustra da Cluny e dat a ses muntgs il dretg da tscherner libramain il successur da l'emprim avat e da depender directamain da la giurisdicziun papala. Cluny elavurescha lura ina refurma da la regla benedictina che privilegescha l'activitat liturgica (cun sias implicaziuns artisticas) e furma en dus tschientaners in imperi monastic centralisà che sa cumpona da plirs tschient claustralas. Las abazias da Romainmôtier e da Payerne, er en territori burgognais, vegnan surdadas a Cluny il 928 ed il 999; surtut l'influenza dal tschintgavel avat da la chasa materna, sontg Odilon, reconstrueschan omaduas lur baselgia en in stil che para da derivar directamain da la segunda baselgia abaziala da Cluny.

La preschentaziun:

Dossier «Istorgia da la Svizra en il temp medieval».

Dapli infuraziuns:

chatta.ch/?hiid=1431
www.chatta.ch